

Länsmannen Edvard Theodor Moselius svarade med kraft för ordningen i Ödeshög 1847—1888. Han var son till en komminister i Väderstad och studerade till präst men "la om" efter sin första predikan. En dotter gifte sig med veterinär A. E. Axell, Ödeshög.

Vilka gårdar fanns i Ödeshög vid sekelskiftet?

De mycket detaljrika beskrivningarna till den ekonomiska kartan för en socken är en bra kunskapskälla om jordfördelning och bebyggelse. Här väljer vi att hämta uppgifter för Ödeshög ur beskrivningen till denna karta för 1902. Då torde ha funnits kvar ungefär samma gårdar som något sekel tidigare, även om villabebyggelsen i kyrkbyn givetvis kommit i gång.

Beskrivningarna är ytterst detaljerade. För varje gård lämnas 15—20 uppgifter om åker och annan jord under plog, skogbeväxt och skoglös mark, kala berg, naturlig äng, sjöar och vattendrag etc. Dessutom finns uppgifter om ryttare-, soldat- eller båtsmanstorp, sammanförda under en enda rubrik. Båtsmän torde väl inte ha funnits några. I uppräknigen här nedan användes beteckningen soldattorp. Vidare finns det ett stort antal s.k. lägenheter, alltså mindre bebyggelse under respektive gårdar. De sex gårdar som anges disponerade av Vexjö elementarläroverk är vad vi vanligen känner som tillhörande Visingsö skolegodsfond. Se mer härom i artikeln om Per Brahes välde i Ödeshög.

Från Allmänninge till Öninge

Här följer nu i alfabetisk ordning uppräknigen av gårdarna, avbruten av underrubriker. Av utrymmesskäl har vi måst begränsa oss till gårdens namn och i vissa fall dess karaktär samt uppgift om antal lägenheter och soldattorp. Allra sist finns årtalet då enskifte blivit fastställt, d.v.s. då varje gård i princip fick sammanhängande ägor och skog. Då denna upp-

gift saknas har med ett frågetecken vanligen angivits år för kartans upprättande.

Allmänninge, beläget inom egoområdet för Orrnäs och i dess summor inräknat, Angseryd, 1 lägenhet, 1790, Bankaby, rusthåll, 1 soldattorp, 6 lägenheter, 1790, Bodebol, Vexjö elementarläroverk, 2 lägenheter, å egorna finns 1 såg, 1796, Brådderyd, rusthåll, 1 soldattorp, 1 lägenhet, d:o 1 äng, 1826, Bråten: Södra, 2 lägenheter, 1826, Norra, 4 lägenheter, 1788, Bultsbo, 2 lägenheter, 1868, Börstabil, 2 lägenheter, 1790, Daglösa utjord, belägen inom Glasfalls egor, 1 lägenhet, 1842, Erikstorp, rusthåll, 1 soldattorp, 3 lägenheter, 1843, Fagerhult, 2 lägenheter 1792, Fogeryd, 2 lägenheter, 1789, Frebol, 1 lägenhet, 1857.

Qvartermästarboställe i Häggestad

Glasfall, Vexjö elementarläroverk, 2 lägenheter, 1843, Granliden, 2 lägenheter, 1876?, Grimshult, 2 lägenheter, 1858?, Gräsberg, ett soldattorp 1858, Gumby, Vexjö elementarläroverk, 1 soldattorp, 4 lägenheter, 1788, Gyllinge, 1 soldattorp, 1 lägenhet 1796, Gåsabol, 3 lägenheter, 1828, Haddåsen: Vestra, 1 lägenhet, 1814, Östra: Vexjö elementarläroverk, 1 soldattorp, 6 lägenheter, 1877, Holkaberg, 3 lägenheter, å egorna finnas 1 gästgivaregård, Sjöberga kallad, samt 1 såg, 1792. Hålan, se Kärret, Hårstorp, rusthåll, 1 soldattorp, 4 lägenheter, 1834, Häggestad: Södergård, d:o f.d. kvartermästareboställe vid 2:dra Lifgr.-Reg:et, 2 utjordar å d:o, på gårdarna tillsammans 7 lägenheter, å egorna finnas 2 qvarnar, 1844, Jusseryd, 2 lägenheter, 1874, Kanikenäs, 1864, Kaxbol, 1 lägenhet, 1827, Klämmestorp, 1 soldattorp, 4 lägenheter, 1852, Kopparp, rusthåll, 1 soldattorp, 1 lägenhet, 1860, Krokek: Lilla, rusthåll, 1 soldattorp, 4 lägenheter, 1836, Stora: 1 soldattorp, 2 lägenheter, 1852, Kråkeryd: Norrgård, f.d. hovslagareboställe vid Östgöta kavalleri, Södergård, f.d. trumpetareboställe vid 2:dra Lifgr.-Reg:et, 3 lägenheter på bägge gårdarna tillsammans, 1785, Kulhult, 3 lägenheter, 1876, Kulltorp: Vestergård, Östergård, 1 lägenhet, 1841, Kushult, rusthåll, 1 soldattorp, 1845, Kärret, kallas Hålan, 1863?

Auditören bodde på Maltmåsen

Lakarp, 1876?, Lyckan, 1 soldattorp, 4 lägenheter, 1868, Maltmåsen, f.d. auditörboställe vid 1:sta Lifgr.-Reg:et, 3 lägenheter, 1772?, Mark, 1 soldattorp, 4 lägenheter, 1868, Munkeryd, rusthåll, 1 soldattorp, 6 lägenheter, 1858, Narbäck, rusthåll, 1 soldattorp, 1 lägenhet, 1825, Näteryd, rusthåll, 1 lägenhet, 1845, Orrnäs, egorna till Allmänninge inräknade, å egorna finnas qvarn och såg, 4 lägenheter, den ekonomiska kartan saknar årtal, Pässarp, 1 soldattorp, 1841, Rangelrumpan, en utjord, oskattlagd, 1 lägenhet, 1840, Råby: Vestergård, rusthåll, Norrgård, Mellangård, rusthåll, Södergård, 3 soldattorp och 3 lägenheter i Råby tillsammans, 1840, Råssholmen, 1 soldattorp, 1858, Rödebol, 1876?,

Auditör var titeln på den juridiskt utbildade person som vid ett regemente skötte handläggningen av vissa mål och var ledamot av krigsrätten.

Tio lägenheter i Sunneryd

Sestorp, 3 lägenheter, 1867, Siggeryd, 1 lägenhet, å egorna finns ett skolhus, 1864, Sjögetorp, rusthåll, 1 soldattorp, 2 lägenheter, 1786, Sjöstorp, 1 lägenhet, 1885?, Skorperyd, 1 lägenhet, 1849, Skrädeberg, 5 lägenheter, 1857, Skälaby, 1 soldattorp, 2 lägenheter, 1788, Smedstorp: Stora, 2 lägenheter, 1807, Lilla, Vexjö elementarläroverk, 1 lägenhet, 1853?, Staffanstorp, 2 lägenheter, 1855?, Stafreberg, 3 lägenheter, 1874, Stafva, 1 soldattorp, 2 lägenheter, å egorna finnes en såg, 1836, Stockseryd, 2 lägenheter, 1791, Sunneby, 1 soldattorp, 4 lägenheter, 1862, Sunneryd, 1 soldattorp, 10 lägenheter, 1858, Sunnesjö, 1 soldattorp, 3 lägenheter, 1864, Svinåsen, 1877?, Svåmb: Bossgården, rusthåll, Södergård, Vestergård, Skräddaregård, Erlandsgård, Östergård, Jonsgård eller Klutegård, en utega, belägen sydost om Visjön, sammanlagt i Svåmb 3 soldattorp, 11 lägenheter, å egorna finns en qvarn, i laga skiftet ingick ej Bossgården, 1875,

Spinneri och färgeri vid Åby

Tellekullen, 5 lägenheter, 1865, Tingstad, en äng, angifves i 1697 års jordebok såsom inräknad i hemmanet Tingstadens i St. Åby socken egor, Tyrabola, Vexjö elementarläroverk, 1 lägenhet, 1788, Ugglehult, 2 lägenheter, laga skifte ej fastställt. Vantekullen, ett torp, 1877?, Visjö, rusthåll, 1 soldattorp, 6 lägenheter, 1877, Åby: Fyrbondegård, Gästgivaregård, rusthåll, Jutegård, rusthåll, Södergård, rusthåll, d:o en utjord, sammanlagt i Åby 2 soldattorp, 7 lägenheter, en qvarnplats till Södergården är inräknad i egosummorna för Åby i St. Åby socken, 1 spinneri och 1 färgeri finnas å egorna, 1841, 1 utjord till Gästgivaregården, d:o till Åby kyrkoherdeboställe och 1 åker till Åby ödegård i St. Åby socken, Åeryd, 5 lägenheter, 1789, Äng, 1 soldattorp, 2 lägenheter, inget årtal på ekonomisk karta.

Tio gårdar i kyrkbyn, nio i Öninge

Ödeshög: Riddaregård, Skattegård, Klockaregård, rusthåll, Gästgivaregård, Komministerboställe, Skrapegård, rusthåll, Brännegård, Södergård, Pilgård, Gatugård, 2 utjordar, 1 ängsmad, 1 tomt till Klockaregården, 4 soldattorp, 56 lägenheter, å egorna finnas skolhus och apotek, 1840, Öijan, 1 lägenhet, 1870, Öninge: Vallmästaregård, Bjuggård, Jonsgård, Korporalsgård, Hallegård, Lillgård, Brännegård, Lagmansgård, Vestergård, 1849.

Ödeshögs socken i ett nötskal

Sammanlagt fanns i Ödeshögs socken 6 15/16 mantal kronogårdar, 57 11/16 mantal skattegårdar, alltså innehavda av vanliga hemmansägare, och 7 mantal frälsegård. Gårdar av den sistnämnda sorten, som innehades eller innehafts av adelsmän, var Allmänninge, Orrnäs, Råby Södergård, Pilgården, Södergården och Gatugården i kyrkbyn, Lillgården, Bränne-

gården, Lagmansgården och Vestergården i Öninge. Jorden var i varje fall noterad som frälsejord. Ryttare- eller soldattorpen var 42 och lägenheterna 274, varav 56 i kyrkbyn. Verk och inrättningar inom socknen var enligt slutsummeringen 5 kvarnar, 4 sågar, 1 färgeri, 1 spinneri, 1 gästgivaregård och ett apotek. Tydligt var endast en av de som gästgivaregård betecknade gårdarna i funktion i denna bemärkelse, förmodligen den i Ödeshög, dit den för ett par tiotal år sedan hade flyttats från Backasand. Anmärkningsvärt är det stora antalet lägenheter, ofta tydligen s.k. backstugor, utan jord.

Litteratur:

Beskrivning till 1902 års ekonomiska karta. Stockholm 1902.

Torgbilden är från seklets början.